Horváth Péter

Pingpong, ulti, barátok

– kivezetés a szépirodalomból –
VIII. rész

Piros betli, két ülésben
(faltól-falig)

Gábor barátom és ultitársam nemzetközileg (is) elismert gasztroenterológus professzor. Munkáját sokan pusztán a vastagbél- és a gyomortükrözéssel azonosítják, holott ez a szakterület jóval átfogóbb, és diagnosztikai eszközei is gazdagabbak a „nagykígyónál" – ahogyan mi emlegetjük egymás közt félelmetes vizsgálóeszközét. A gasztroenterológia a belgyógyászatból önállósodott orvosi szakterület, amely az emésztőrendszerrel, illetve annak betegségeivel foglalkozik. Ide tartozik a nyelőcső, a gyomor, a vékony- és a vastagbél, illetve a máj, a hasnyálmirigy, az epe és az epevezeték minden betegsége. Így írja a Google.

Mi érdekel a szakmámban leginkább? A technikai dolgok. Az intervenciós endoszkópia. Éppen egy előadásra készülök, a vérzésekről. Gyomorvérzés, fekélyvérzés, ahol meg tudjuk menteni a beteg életét azzal, hogy bemegyünk az endoszkóppal, megkeressük, hol spriccel az artériából a vér, ráteszünk egy parányi csipeszt az érre, és megáll a vérzés. A csipesz bent marad, néhány nap múlva leesik, és a bélrendszeren keresztül elhagyja a szervezetet. Sok minden végigmegy így a bélrendszeren, akár egy lenyelt műfogsor is. Volt rá eset. De volt olyan is, hogy a fogsorból kiállt valami, és útközben elakadt. Megkerestük, elfordítottuk, kijött. Hogy mit csinált aztán vele a beteg, azt nem tudom... Ide tartoznak még a poliplevételek. A polipok a vastagbélben kialakuló kisebb-nagyobb jóindulatú daganatok, amikből rosszindulatú tumor lehet a későbbiekben. Levesszük a polipot, és ezzel megelőzzük a tumor kialakulását. Nagyon látványos kis technikai challange, amivel megint csak jót teszünk a beteggel. Meggyógyítjuk.

Gábor ötvenkét éves, sportos testalkatú, magas, barna férfi. Mélyen ülő, sötét szemének pillantása ritkán derűs. Inkább komoly, és figyelmes – még ulti közben is, pedig remek játékos, nálam egy klasszissal erősebb. Elvált, négy fiúgyermek apja, szenior úszóbajnok, tucatnyi tudományos kitüntetés birtokosa.

Csendes újszegedi utcában meghúzódó házának tenyérnyi kertjében beszélgetünk.

Kik vagyunk, honnét jövünk, hová megyünk? Ezeket a kérdéseket időről időre önmagának is fölteszi az ember. De nem tudom, mi érdekeset mondhatnék éppen én. Különben sem szeretek magamról beszélni.

A kőkerítésen sompolygó, nagy, rozsdabarna, kóbor kandúr próbálja kihallgatni a szavainkat. Gábor egy kaviccsal elijeszti.

Honnét jövök? Anyai nagyszüleim parasztok voltak. Nagymamám „háztartásbeli", nagyapám földműves. Egy jászkarajenői tanyán laktak. Amikor a húgom meg én még kicsik voltunk, és a szüleim kettesben mentek nyaralni, leraktak minket a nagymamánál. Papa fölültetett a motorjára, lovára, együtt szántottunk, vetettünk... Tőle láttam, hogyan kell a fölösleges macskakölyköktől megszabadulni. A farkuknál fogva falhoz csapta őket. Nem, nem kegyetlenség ez, inkább kíméletes megoldás. Azonnali halál. Most, hogy ez bevillan, eszembe jut, hogy később, amikor – már orvosként – állatkísérleteket végeztem, azokat a rusnya patkányokat a végén meg kellett ölni. Megfogtad a farkánál fogva, és a fejét az asztal peremához csaptad. Később, amikor az EU-s direktívák elterjedtek, már injekcióval kellett elaltatni őket, de azzal meg az a baj, hogy a halál után levett vérből még sok mindent meg kellett határoznunk, és ha injekciót adsz, a hatóanyag befolyásolhatja a vérvételi eredményeket... Hasnyálmirigy-gyulladást idéztünk elő bennük, azt kerestük, milyen gyógyszerrel vagy más beavatkozással tudjuk a betegséget kezelni, esetleg megelőzni. Ezeket a rusnya patkányokat már sajnáltam a végén, de el tudtam magyarázni magamnak, hogy az állatkísérletek eredményei a betegségek eredményesebb gyógyítását eredményezhetik, így az állatok feláldozása nemes célt szolgál, és ez a leggyorsabb halál, amiben részük lehet, ahogyan a nagyapám csinálta a nem kívánt kismacskákkal.

A kandúr visszalopakszik a kerítés tetején, mintha tudná, hogy egy macskagyilkos unokájával beszélgetek, és meg akarná nézni magának közelebbről. Hát, még ha tudná, hogy én is megöltem egy egész alomnyi nem kívánt macskakölyköt! Ráadásul drasztikusabban, mint a barátom nagyapja. Második feleségemmel éltem, a nagyanyja macskája a szekrényünkbe kölykezett. Az öregasszony azt mondta, ássak egy gödröt, öntsem tele vízzel, és dobjam bele

őket. Úgy tettem, ahogyan tanácsolta. A vak cicák tudtak úszni! Ott vergődtek a gödörben a víz tetején. Háromszor is lecsaptam rájuk az ásóm élével, mielőtt betemettem a gödröt.

Milyen viszonyban van egy orvos a halállal? Volt egy ismerősöm, nálamnál három-négy évvel fiatalabb srác, nem volt jó a magánélete, hogy úgy mondjam, kettős életet élt, és emiatt ivott. A párja is. Régóta. Együtt inni könnyebb. Ezt csak azért mondom, mert nem volt a srác környezetében olyan ember, aki megakadályozhatta volna az italozását. Hamar leépült. Pedig azelőtt együtt teniszeztünk, jó erőben lévő srác volt, nálam tíz centivel magasabb, aztán... Tudod, milyen az alkoholista, felpuffad a hasa, az arca, az izmai elvékonyodnak, eltűnnek. Másfél éve bejött hozzám, kurva rossz laborokkal. Én mindig komolyan beszélek a betegekkel, neki is megmondtam, pláne így, hogy ismertem, hogy ha nem rakja le az alkoholt, egy éven belül meghal. Azt mondta, nem képes letenni. Valószínű, betegségbelátása sem volt igazán. Múlt csütörtökön felhívott, hogy megint rosszak a laboreredményei. Alkoholos májzsugorodás. Mondtam neki, másnap feküdjön be hozzám, azt felelte, a másnap nem jó, mert dolgozik, de majd hétfőn. Nem tudtam meggyőzni. Szombaton meghalt.

Néhány közös barátunk fölhívott a héten, nagyon megrázta őket a srác halála, beszélgessünk. Sajnáltam. Tehetetlennek érzi magát ilyenkor az ember. Tudjuk, mi a kiváltó ok, tudjuk, mit tudnánk tenni, de ha a beteg nem hagyja el az alkoholt, akkor nincs mentség. A máj pusztulását akkor nem lehet megállítani. Szakmailag ez így teljesen tiszta. Probléma akkor van, ha az ember úgy érzi, hogy valamit nem jól csinált. Egy ilyen esetre emlékszem, még a pályám elejéről. Kezdő orvosként mindig mindent megbeszéltünk a főnökömmel, de akkor nem ért rá, csak távoli üzeneteket hagyott nekem telefonon. A tanácsai szerint jártam el, de a beteg meghalt. Az sokáig bántott. Most is emlékszem rá, melyik ágyon feküdt a kórteremben... A betegségére csak nagyvonalakban. A mai tudásommal talán másképp kezelném.

Tulajdonképpen a laikusokban az sosincs meg, hogy az orvoslás... az egész egészségügy nem veszélytelen szakma. A legnagyobb körültekintés mellett is minden beavatkozásnak megvan a maga lehetséges szövődménye. Minden orvos követ el hibákat, és ezek mindegyike közvetlenül befolyásolja a beteg életét. Minimalizálni kell a lehetséges hibákat, és ha már elkövettük, minél hamarabb felismerni és korrigálni őket.

Az empátia, ami az együttérzésnél lényegesen többet jelent, nélkülözhetetlen a gyógyításban. Ha teljes valónkkal átéljük a másik ember helyzetét, különösen, ha az egy nehéz helyzet, magunk is érintetté válunk. Keressük azt a határt, ahol az empátia nem húz le minket magunkat is. Az empátiás feldolgozás hiánya kiégéshez vezethet. Örök kérdés mennyire lehetünk empatikusak, mikortól kell elengednünk a másik lelkét?

Mit gondolok a saját halálommal kapcsolatban? Hát az még messze van. Időnként persze fölmerül, nem is a halál ténye, hanem... Ismerve nyakatekert életemet, néha eszembe jut, hogy a gyerekeim vajon miként fognak viszonyulni nem is a halálomhoz, hanem, hogy hogyan fognak rám emlékezni. Azt, hogy egyszer véget ér az élet, elfogadom, persze. Milyen más alternatíva volna? Lélekvándorlás? Nem merült fel. Lehet, hogy ha majd közeledem hozzá...

Találkoztam esetekkel, amikben olyan betegsége volt az illetőnek, amivel nem tudott megbirkózni, úgy érezte, kilátástalan a küzdelem, és várta, akarta a halált. De ezek mind idős emberek voltak, akiknek úgymond megvolt már az életük, és próbálták lezárni. Ez örök probléma. Bármennyire is korlátozottak a lehetőségeim, próbálnék segíteni rajta, de ő azt mondja, köszöni szépen, nem kéri. A helyzet fonáksága, hogy azért az utolsó pillanatban mégis bejön a kórházba, hiszen nehéz a halállal szembenézni.

Láttam-e olyat, hogy valaki a belső energiáit mozgósítva úrrá lett volna egy halálos kóron? Nem, ilyet nem láttam. Önmagában a belső energia nem segít. Olyat viszont gyakran, hogy egy daganatos betegségben szenvedő valaki a tradicionális gyógymódokat teljesen elutasította. Gyógyítható lett volna a daganata, ami aztán, beavatkozás hiányában annyira előre haladt, hogy már nem lehetett megállítani. Hogy valaki akarjon gyógyulni, az nélkülözhetetlen a betegség kezelésében. Ezt elég nehéz objektíven mérni és igazolni, de a sportban is mondjuk, hogy az eredmény „fejben dől el”, így a pszichének itt is nagy szerepe van. Ha a beteg nem hisz benne, nem tesz meg mindent a gyógyulásáért, akkor az orvosnak nagyon nehéz dolga van.

Pszichoszomatikus betegségek? Ezek a betegek színesen le tudják írni a panaszaikat. Úgy érzi, mintha késsel szurkálnák a veséjét. Pedig a veséjének semmi baja, orvosi eszközökkel igazolhatatlanok a panaszai. Noha a betegnek mindig igaza van. De alapos vizsgálatok után azt látjuk, hogy a panaszok mögött nincs semmiféle szervi eltérés. Ilyenkor jönnek a vegetatív idegrendszer bonyolult hálózatának a problémái.

Hogy érted azt, hogy fordítva? Nem, Peti, nem láttam olyat, hogy valaki a „titokzatos belső energiáit" mozgósítva megérezze, hogy noha nincsenek még panaszai, mégis komoly betegség készül a szervezetében, s azután a „napfonatát beizzítva" meggyógyítja magát. Ha ilyesmiben hinnék, most nem egy orvossal beszélgetnél itt.

A kíváncsi kandúr újabb kavicsot kap. Sértetten visszavonul. Mielőtt leugrana a kerítés túloldalán, még egyszer visszanéz ránk. Tekintetében mintha undor és megvetés. Most én hajítok felé egy kavicsot. Elmenekül.

Vissza a családhoz? Apai nagyapám korán meghalt. Őt nem ismertem. Tanár volt Szegeden. Nagymama óvónéni. Róla még vannak emlékeim. Nem tudom, hány éves lehetettem, de már nagyobbacska, mert már önállóan vásároltam karácsonyi ajándékot a szüleimnek. Egy sálat vettem édesanyámnak. Nem tudtam, hogyan kell becsomagolni, ez (ebben) a nagymamám segített. Szép csomagot csinált, de amikor a csomagolópapír fölösleges végét lenyeste, az ollóval belevágott az ajándékomba is. Ő nem vette észre, de én láttam, hogy lenyesi a sál végét. Nagymamát akkor én „leírtam". Nyilván idős volt már szegény, kezdett leépülni. Nem is tudom, hogy a sálat odaadtam-e végül anyámnak. Ha odaadtam, biztos örült neki. Vagy úgy tett a kedvemért, mintha örülne. Béketűrő, türelmes, alázatos asszony volt, soha a hangját föl nem emelte. Apám kihasználta ezt, otthon semmit nem segített, a konyhában életében nem járt. Pedig anyukám még az orvosi karrierjét is föláldozta érte. Kórházi gyermekorvosként kezdte, de a kórházat hamar otthagyta, körzeti gyermekorvos lett, ott viszonylag szabadabb az időbeosztás, nincs ügyelet. Több ideje maradt arra, hogy ellássa a húgomat és engem, vezesse a háztartást, és apámat mindenben kiszolgálja. Évfolyamtársak voltak az egyetemen, ott kerültek össze. Apám szépen eltartotta a családját, mindent megtett értünk, de nem volt mindig kedves édesanyámhoz, és ez egy fiúgyerek szemében... Egyikük se mutatta ki az érzelmeit. Soha nem láttam, hogy megölelték vagy megcsókolták volna egymást. Talán ez a minta okozta, hogy én is meglehetősen zárkózott lettem.

Nézem, ahogyan beszél. Keresi a megfelelő szavakat. Biztosan igaza van, amikor azt mondja, hogy ő egy zárkózott ember. Én inkább – jobb híján – szemérmesnek mondanám. Ezt az érzést ismerem. Ötvenéves koromig bizonyos dolgokban magam is szemérmes voltam. Éppen ez a – megokolhatatlan

szégyenérzetből fakadó – szemérem volt az egyik oka annak, hogy író lettem. „Nem mondhatom el senkinek, elmondom hát mindenkinek..."

Apámék négyen voltak testvérek. Két lány, két fiú. Hárman orvosok lettek, a negyedik nem is tudom, mi lett, fekete bárány volt ez a nagynéném. Apám a hetvenes évek elején kapott egy angliai orvosösztöndíjat, de mielőtt kiutazott volna, ez a nővére disszidált, így az ösztöndíj fuccsba ment. Gondolhatod, hogy apám mennyire örült neki! Ez a nagynéném aztán az Egyesült Államokban kötött ki. Amikor egyetemistaként én is kijutottam Amerikába, szívesen megismerkedtem volna vele. Fölhívtam, de olyan elutasító volt... Nem tudom, mi lehetett az oka. Bár, meg kell mondjam, hogy mire mi, gyerekek felnőttünk, apám többi testvére se nagyon tartott kapcsolatot egymással. Évente egyszer, ha összejöttek. Később már egyszer sem...

Eltűnődik azon, amit mondott. Hogy mi is jelent ez. Normális, „hétköznapi" ember nem szokta elemezni az emlékeit, nem kutatja, milyen családi „tradíciók" játszottak szerepet személyiségének, életvitelének kialakulásában. Az én szüleim se ápolták túlzottan a rokoni kapcsolataikat. Apám Amerikába szakad bátyja csak a nyolcvanas évek végén járt itthon, látogatóban, igaz, hogy végül hazajött meghalni. Apám öccse a rendszer kiemelt kádereként igyekezett kerülni az én „ellenforradalmár" apámmal való együttléteket, bár szerették egymást. Ede bácsi talán még irigyelte is apámat az általa „szabadosnak" tartott foglalkozásáért, életmódjáért. Anyám se törődött sokat a húgával, érzelmeinek javát a színművészi pályának adta. Bizonyára nyomott hagytak bennem ezek a családi minták: gyakran még a gyerekeim születésnapjáról is megfeledkezem.

Látod, keveset tudok a család múltjáról. Nemrég egy közösségi oldalon megkeresett egy amerikai névrokonom, nem vagyunk-e vérrokonok is, mivel neki magyar gyökerei vannak, Erdélyből származik. Csináltattam akkor egy családfát, de a dédszülőknél tovább nem jutottunk. Nézd csak, itt a rajz, még ki se bontottam. Mi van ideírva, a rajz alá? *Amit a gyerekeinknek adhatunk: gyökerek és szárnyak.* Hát, túl hosszú gyökerekkel nem szolgálhatok, de szárnyakat talán még...

Ezekbe a szárnyakba is „belegondol". Rajtam is átfut: adtam-e, adhatok-e még „szárnyakat"a gyerekeimnek, akárcsak akkorát, mint egy katicabogáré...

Az én gyerekkorom? Leginkább a nyaralások maradtak meg. A Balaton. Később a jugoszláv tengerpart. Nem sok minden kellett ott a boldogsághoz: felfújható matrac, hullámok... Egész nap elvoltunk a vízben. A szülők a partról figyeltek.

Beugrik egy kép: apámék a szegedi úszó csónakház tatján az úszómesterrel felkantároztattak, és egy hosszú pózna végéről a rohanó vízbe lógattak, hátha ott magamtól megtanulok úszni. Egy darabig figyelték csapkodó vergődésemet, aztán elmentek kártyázni azzal, hogy pár perc múlva kiemelnek a vízből. A römi izgalmas játék, hamar megfeledkeztek rólam. Az úszómester fél óra múltán meghallotta az üvöltésemet, és megkegyelmezett. Azóta is csapkodom a vizet, és homorítok, hogy a fejemet kiemeljem a habokból.

Az unokatestvéreimékkel akkor még tartottuk a kapcsolatot, a fiúkkal közel hasonló életkorúak vagyunk, egész jó bandát alkottunk. Megittuk a félliteres zacskós tejet, a zacskót föltöltöttük vízzel, és előszeretettel dobáltuk vele a harmadik emeleti erkélyünkről az alattunk elsétáló embereket. Alaposan elázva jöttek föl, mi meg bebújtunk az ágy alá apám haragja elől. De jött a büntetés: szobafogság, nyomás fel az ágyra! Emeletes ágyam volt, enyém volt a fölső ágy, ott kellett dekkolnom a szobafogság idején...

Szobafogság – erről is rémlik valami. Nem tekintettem súlyosnak, imádtam olvasni. Az sokkal rosszabb volt, ha büntetésből nem beszéltek velem. Hiba kérdeztem, mondtam nekik bármit – mintha ott se lettek volna. (Talán nem is voltak ott.)

Tíz éves koromig Szegeden, a Petőfi sugárút negyven per bé alatt laktunk. Ezek voltak a KISZ-házak. Nagyjából azonos korú, jórészt egyetemi emberek kaptak ott lakást, sok hasonló korú gyerek cseperedett együtt. Négy nagy társasház, közös belső udvarral... Ott bújócskáztunk, bicikliztünk. Voltak bandák, ellenséges csapatok. Parittyánk volt, ostorunk meg a két kezünk. Komoly csetepaték voltak. Azután, mielőtt építeni kezdték volna mellettünk a nagy tízemeletest, az ott álló régi épületet le kellett bontani. Kiköltöztették belőle a lakókat, fél évig üresen állt. Ott garázdálkodtunk, kilőttük az ablakokat, remekül lehetett ott háborús dolgokat játszani... Néha kikötöztük a foglyokat egy fához, kicsit megkínoztuk őket...

„Ki a macska?" Hajnóczy Péter remek, sötét novellája leír egy ilyen háborús játékot, alkalmasint a negyvenes évek végéről. Ott nem egymást, csak egy macskát kínoznak a fiúk. Aki sorra kerül, annak meg kell mondania, ki a macska. Olvassák el! Megrendítő és tanulságos.

Mi volt még jó kölyökkoromban? Nagyon szeretek utazni. Apám is ilyen volt, minden harmadik évben fölpakolt a Zsigulira. Sátor a tetőcsomagtartón, hátul kempingcuccok, gázfőző, konzervek... És elindultunk harminc napra. Akkoriban háromévente lehetett Nyugatra utazni. Jártunk Hollandiában, Belgiumban, Luxemburgban, végig jártuk Németországot, Franciaországot... Párizs és Róma még ma is visszaköszön abból az időből. Amúgy nagyon visszafogott, nomád kirándulások voltak ezek, de egy gyerek számára roppant érdekesek, a sátorveréstől a gumimatracon való alvásig. És hát akkor még óriási kontraszt volt Magyarország és Nyugat-Európa között. Ez nagy élmény volt. Nagyon szerettem sakkozni – még most is szeretek –, és elámultam azon, hogy ott egyedül is lehet játszani. Az áruházak játékosztályán ki lehetett próbálni a sakkautomatákat. És maga az áruház! Játékok faltól falig! Itthon hiánygazdálkodás folyt, ott meg mindenből óriási választék. Vennünk persze semmit nem lehetett, fillérre ki voltunk számolva. De apám azt mondta, ha a harmincadik napon, hazaindulás előtt marad még valami kis pénzünk, akkor esetleg választhatunk magunknak ajándékot. Sakkautomatát nem kaptam, de formaegyes kisautót igen. Az igazi hű mása volt. Nem távirányítós, csak egy kis modell. Mint később a matchbox. Egyszer megkaptam az első számítógépes játékok egyikét. Talán Németországban? Nagy konzolja volt, a joystick-kel ügyeskedve lehetett párost és egyénit játszani vele. Rákapcsoltad a tévére, az volt a fekete-fehér monitor, amin kis rajzolt ütővel ütögetted a rajzolt labdát... Nagy szó volt egy ilyen játék akkoriban, lehetett vele dicsekedni a barátoknak...

Lovas Karesz barátomnak Märklin játékvonata volt és egy tekerős, nyolcmilliméteres vetítőgépe, muris filmekkel. Hetekig udvaroltunk neki az osztályban, mikor mehetnénk hozzájuk vonatozni és Stan és Pan-t nézni. Irigyeltük Lovas Karcsit, utáltuk és csodáltuk. Nem véletlen, hogy máig emlékszem rá.

Amúgy klasszikus turisták voltunk. Múzeumból ki, múzeumba be. Ezt rühelltem, bár így utólag visszatekintve, tanulságos volt, és persze, örömteli is, ha a múzeum például a dániai Legoland volt, ahol egy egész

város épült fel LEGO-ból. Vagy ha egy delfin show-t néztünk meg, ahol az idomárok hangjára ugrálnak a delfinek... Életedben először látni ilyesmit, kölyökként, nagy élmény.

Az én szüleim nem utaztak. Igaz, hogy kicsik voltunk még, amikor apánknak a Csillagbörtönbe kellett költöznie a forradalom után. Én a nagyszüleimhez kerültem, velük sokat kirándultunk a budai hegyekbe, és Zebegénybe, Nagymarosra. Gombásztunk és plaketteket, jelvényeket gyűjtöttünk. A plakettek nagyanyám túrabotjára kerültek, a jelvények a kalapomra.

A mai gyerekekhez képest szigorúan fogtak a szüleim. Megadott időre kellett hazaérni... Jó tanuló voltam, de az ellenőrzőkönyvem tele volt intővel. Egyszer anyámmal összezördültem egy ilyen beírás miatt, nagyszájú, feleselős gyerek voltam, anyám egy fakanállal a kezében kergetett a lakásban, állj meg, büdös kölyök... Persze, nem ért utol, mert olyan lakásunk volt, amit körbe lehetett járni... Esélye nem volt, hogy megfogjon. Föladta a kergetést, telefonon hazarendelte apámat az ügyeletből. Na, akkor jött a szentbeszéd. Mi volt a balhé? Amit kissrác korunkban is csináltunk. Az iskolában zacskós tejet kaptunk tízóraira. A kiürült zacskót feltöltöttük vízzel, az iskola tetejéről bombáztuk vele a többieket... Óriásit durrant.

Én is ilyesmit játszottam a budai másodunokatestvéreimmel, ha meglátogattuk őket. Miki, Inci és Csaba idősebbek voltak nálam pár évvel, krumplipisztolyuk volt, amiből, ha jól emlékszem, krumplidarabokat lehetett kilőni, azonkívül nagy kémikusok voltak. Fincsi durranóbombákat gyártottak, velem dobatták le őket az ablakból a házkapun belépni készülők elé. Akkorát szóltak, mint a mai petárdák.

Szegeden kezdtem a sulit az elit iskolának számító a Juhász Gyulában, azután, amikor apám Szegedről Szolnokra került endokrinológus főorvosnak, jött a Vosztok lakótelep, a Tallin Körzeti Általános Iskola, a város legszélén, a laktanya mellett. Vásott, lakótelepi gyerekek közé csöppentem, de sikerült alkalmazkodnom, hamar barátra találtam köztük. Szabó Palinak hívták, vékony, világosbarna hajú, szeplős srác volt. Folyton vigyorgott, de első pillantásra látszott rajta, hogy komisz kölyök. Az édesanyja szakácsnő volt egy önkiszolgáló étteremben, hozzá jártunk kajálni. Dupla porciókat adott, és mi akkoriban a vasszöget is meg tudtuk volna enni. Ezzel a Palkóval szívtuk

el stikában az első cigarettát, szipkából füstöltünk egy négyemeletes ház lapos tetején... De egyikünknek se jött be. Elástuk a tárgyi bizonyítékokat, szipkát, csikkeket, cigarettát, gyufát... Kést dobáltunk az iskolaudvaron... Olyan sok közös csínyt követtünk el, hogy végül a suliban szétválasztottak minket. Mivel ő szakácsnő fia volt én meg a főorvos úré, én maradhattam, őt rakták át a másik osztályba.

Én sose voltam „kiemelt gyerek". Sőt. Akkoriban még erősen számított a „származás", én viszont se munkás- se parasztszármazású nem lévén súlyosan „egyéb" voltam.

Ha intőt vittem haza, vagy a szüleim elmentek a fogadóórára, apám nagyon elővett. Nem vert meg, soha nem bántott, hegyibeszédeket tartott. A hátam közepére se kívántam az unalmas szónoklatait, de valószínűleg volt hasznuk, mert én is ezt próbálom a vásott kölykeimmel, ha felidegesítenek vagy rosszul viselkednek. Ésszerűen rávilágítani a problémás cselekedetükre. A szüleim próbáltak vallásosan nevelni – a nagyszülők meg aztán végképp vallásosak voltak. Hittanra jártam, bérmálkoznom kellett, mondhatni nagyon belemélyedtem az efféle erkölcsi alapokba.

Gábor itt elmosolyodik, kópés, huncut mosollyal, mint akinek megvan a véleménye az afféle erkölcsi alapokról, de nem fogja véleményezni őket, annál fegyelmezettebb és tisztelettudóbb. – Nekem nem voltak „erkölcsi alapjaim". Elsős osztálytársaim mindegyike járt hittanra, csak én nem, és Pottok Pali. Pottok zsidó volt, én felekezeten kívüli. Három vénlány lakott az emeletünkön, ők néha behívtak magukhoz. Sötét, tömjénszagú lakásuk tele volt szentképpel. A legfiatalabb Flanyek lány, Pici néni mesélt nekem néha a Jézuskáról, egy imakönyvet is kaptam tőle, gyönyörű, színes, dombornyomásos képekkel. „Vezércsillag az üdv útján". Megígértem neki, hogy végigolvasom, de inkább a nagyapám eldugott Tarzan-köteteit bújtam... Tarzan legyőzte a nagy majmot, akinek ki kellett mondania a szót: Kagoda. Azt jelentette: megadom magam. Úgy gondoltam, én soha nem mondom majd ki...

Apám a dorgálásaimkor nem vallásos elvekre hivatkozott, de ha másként nem, hát tudat alatt mégis segített nekem a vallás, hogy megfelelő normákat kövessek.

Most is van a hangsúlyában valami furcsa, bujkáló kettősség, mintha a „megfelelő normák"-ról is volna véleménye, amit még velem sem fog

megosztani, pedig erősen kedveljük és becsüljük egymást. Én odavagyok a professzorságáért. A klinikán minden ajtó megnyílik előttünk, ha engem kalauzol valamelyik kollégájához, soron kívüli vizsgálatra. Azt hiszem, őt az én „szabados" életvitelem izgatja, noha tudja, hogy nem vagyok léha, inkább csak könnyelmű, legalábbis megengedem magamnak, hogy időnként az legyek.

Mondom, amennyire visszaemlékszem, apám nem erkölcsi szentenciákkal bombázott, inkább észérvei voltak, mégis rosszul viseltem a dörgedelmeit. Bementük a kisszobába, becsukta az ajtót, hogy akkor most beszélgessünk. De nem beszélgettünk. Ő beszélt, én hallgattam. Nemigen hoztak közelebb minket egymáshoz ezek az alkalmak. Meglehetősen sokat dolgozott, nem volt sportos ember, így aztán nem is nagyon voltak más közös, apa-fiú élményeink. Erre ötven-hatvanévesen ő is rájött, akkor kezdett noszogatni: hadd menjek el veled én is teniszezni vagy ide-oda – de erre már késő volt. Nem tudtunk egymáshoz közelebb kerülni. Én aztán apaként próbáltam is... az ellenkezőjét. Ezt is a szüleitől tanulja az ember, nem? Hogy mit kellene másképpen csinálni. Úgyhogy én ezt nagyon korán... és tulajdonképpen... Bizonyos műtéteket is ezért vállaltam be. A fiaim miatt. A sebész haverom azt mondta, ezzel a térddel még el tudsz gyüszmékölni, anélkül is, hogy belevágjak neked – de már a gyerekeimmel együtt sportolni, futni, focizni, squash-olni nem tudtam volna. Így befeküdtem a kése alá.

Itt meg kellett szakítani a beszélgetésünket. Észre se vettük, hogy elszaladt az idő, és Gábornak úszóedzésre kellett mennie, pár nap múlva indul egy szenior úszóbajnokságon. Ott folytatjuk majd, ahol abbahagytuk.

Nem volt bennem gyerekkoromban, hogy mindenképpen orvos szeretnék lenni. Annyira nem, hogy a szolnoki Varga Kata gimnáziumban matek fakultációra jártam, az volt a legegyszerűbb, arra nem kellett tanulni. Elég volt, ha figyeltél az órán, megértetted, kész, tudtad. Aki biológiára járt, az éjjel-nappal búj ta a biológiakönyvet. Apám nem nagyon pártolta a matek iránti érdeklődésemet, észérveket sorakoztatott fel, hogy a matematikával nemigen tudok majd tovább jutni. Annakidején ezen a téren tényleg nem sok perspektíva nyílt, még nem voltak számítógépek. Ma már a számítógépes világ sokféle lehetőséget ad egy matematikus számára. De ez sem volt túl komoly ambícióm. Nem sok elképzelésem volt a jövőről. Amikor harmadév végén be kellett adni a gimiben, hová szeretnék majd jelentkezni, akkor

végül, jobb híján, azt írtam, az orvosira. Apám azt mondta, orvosra mindig szükség lesz, abból mindig meg tudok élni, és ők bármikor tudnak majd segíteni nekem. Aztán meg, volt egy gyerekkori asztmám, amivel meglehetősen sokat kínlódtam. Ez is egy érv volt: ha orvos leszek, magamat is meggyógyítom. Jelentkeztem. Kicsit macerás volt, mert fél év alatt rendesen meg kellett tanuljam a négyévnyi biológia anyagot. Apám Szolnokról Szegedre hordott, különtanárhoz. Hétvégén beült a Zsiguliba, lehozott, nem is tudom, hogy közben ő mit csinált, amíg én egy-két órát ültem abban a sufniban, ahol a tanár a síléceit tárolta. Ott tartotta a különórákat. Arra tanított meg, hogyan lehet gyorsan tanulni, az anyagból kiemelni a lényeget. A felvételi trükkös feleletválasztó tesztekből állt. Ez a tanár arra ment rá, figyeljem meg, hogy az adott kérdő mondatban milyen kötőszó van a tagmondatok között. A kötőszavakból ki lehet következtetni a helyes választ.

Felvettek.

Kemény volt az orvoskari képzés. Úgy gondoltuk, ha lenne egy szabad hétvégénk, azon mellesleg elvégezhetnénk a jogot is, féllábon – ők annyira kötetlen, laza életet éltek. Az orvosin viszont évközben is komoly számonkérések voltak.

Az általánosban nem szerettem tanulni. A nyolcadikos eredményem nem is lett volna elég arra, hogy egy olyan jó gimibe bekerüljek, mint a Varga Kata. Emlékszem, akkor apám közbenjárt az érdekemben, valahogy egyengette a dolgot. Még a gimnáziumban se voltam oda a tanulásért. Az egyetemen már komolyan érdekelt az orvoslás. Minden szigorlatom ötös lett. Nem azért tanulsz, hogy átmenj a vizsgán. Arra a napra készülsz, mikor egyedül te állsz majd a beteg és a sír között.

Először patológus akartam lenni, mert egy patológus mindent lát, mindent tud. Régen kórboncnoknak nevezték, mert az volt a fő feladata, hogy felboncolja az elhunytat, és megmondja, miben halt meg. Ma már sokféle mintát veszünk az élő szervezetből, és azokat is ő vizsgálja. Az elején úgy láttam, a patológusok a legokosabbak, minden kérdésre megtalálják a választ. Ilyen okos orvos akartam lenni. Később, amikor szakirányt kellett választani, mégse a patológia mellett döntöttem, mert hiába a nagy tudás, a boncolás utáni eredmény már nem lehet hasznos a beteg hasznára. Ahogy mondani szokták, a belgyógyász mindenhez ért, de semmit sem csinál, a sebész mindent csinál, de semmihez sem ért, a

patológus mindenhez ért, mindent megcsinál, de akkor már késő. Én viszont gyógyítani akartam.

Az hamar kiderült, hogy sebésznek nem volnék alkalmas. A sebészi gyakorlatra beosztott hallgatók dolga elsősorban az volt, hogy egy reggel nyolctól négyig tartó műtét alatt végig tartsák a kampót. Mi a kampó? Az a sebészszerszám, amivel sebszéleket tartják, hogy a főoperátor nyugodtan tudjon dolgozni a feltárt területen. Ma már van erre más szerszám, olyan, mint egy kisméretű gépkocsiemelő, ami széthúzza a sebet, és megfelelő távolságban tartja egymástól a sebszéleket. Azt nem kell tartani. De akkoriban még az „adjutánsok" dolga volt, hogy tartsák a kampót. Fiam, mondta nekem a prof, te vagy itt a legfontosabb, ne csinálj semmit, de meg ne mozdulj! A gerincem nem bírta. Tudtam, hogy ezt a sok állással járó munkát nem szeretném csinálni. Meg aztán a sebészetnél nagyon nehéz előrejutni. Ez még most is így van. A főnök mindent magának akar. Másoknak csak a kulimunkát osztja le, nagyon vigyáz, hogy a fiatalok ne tanulják meg a csíziót, mert akkor elviszik a beteget, és oda a megélhetés. Úgyhogy a sebészetet gyorsan kilőttem, de valami manualitást mindenképpen akartam. Az egyetem utolsó évében egyértelműen kiderült, hogy akkor ez a belgyógyászat lesz. A kardiológia kezdett érdekelni. Mégiscsak a szív legfontosabb az emberi szervezetben. A kardiológusokra ma is úgy tekintenek, mint a legfontosabb szakma művelőire. Érezzük is, hogy a finanszírozás, az egyes belgyógyászati szakterületek megbecsültsége és elismertsége ennek megfelelően rangsorolódik, hiszen a legtöbb halálozás a szív- és érrendszeri megbetegedésekkel kapcsolatos.

Nem ismertem a kardiológus professzort. Addig minden tárgyból elmentem az első előadásra, eldöntöttem, jó-e az előadó, járni fogok-e hozzá vagy nem. Legtöbben csak a könyvet olvasták fel, minden héten cserélődtek, sokszor nem lehetett követni a tematikát, úgyhogy nemigen látogattam az előadásokat. Fényképről néztem meg, hogy néz ki az egyetemen a kardiológus professzor. Jovális, köpcös, kopasz kis ember volt. Megláttam a klinika kertjében, odamentem hozzá. Elmondtam, ki vagyok, mi vagyok, és hogy diploma után nagyon szeretnék bekerülni hozzá a klinikára, kardiológusnak. Azt felelte, nagyon örül nekem, őszintén respektálja komoly ambíciómat, de ő nem a kardiológia professzora, hanem a bőrgyógyászaté, így szívügyekben sajnos nem tud nekem segíteni.

Akkor jött a gasztroenterológia. Azért maradtam az egyetemen és így a klinikán, és nem lettem, mondjuk, háziorvos, mert azt unalmasnak tartottam. Abba én előbb-utóbb belefásulnék. Mert ott csak egy dolgot csinálsz, megállapítod a diagnózist, gyógyszereket írsz fel, és ha szükségesnek látod, beutalod a beteget szakrendelésre. Persze fontos dolog ez, nagyon élő orvos–beteg kapcsolat, de az egyetemen – amellett, hogy a klinikán praktizálsz –, oktatsz, kutatsz, cikket írsz, pályázatokon veszel részt. Én a mai napig foglalkozom ezekkel a dolgokkal, még a szabadságom alatt is. Aki nem szereti azt, amit csinál, az nyilván menekül onnan, nyolc óra után lerakja, és a szabadsága alatt végképp nem veszi elő... Nekem szívügyem a munkám, de hogy a legfontosabb volna...? Ezt mondtam neked pár évvel ezelőtt? Hát... Ez változott azóta.

Gábor két éve vált el. Nem tudtam, hogy kérdezzek rá erre a „kényes ügyre". Hallgattam. Majd sorra kerül.

A gyerekek ma már beelőzik az orvoslást. Fontosabbak, mint a szakmai előmenetelem. Bár igazából ezt nem lehet így rangsorolni... Meg azután, tudom is én, valahogy lejjebb adtam. Öt-tíz évvel ezelőtt sokkal ambiciózusabb voltam. Ma már jobban látom a korlátaimat. Hogy milyen korlátok ezek? Egyrészt az ágazat pénztelenségét. Sokat jártam, dolgoztam is külföldön, láttam, hogy kéne ezt igazán jól csinálni. Hazajössz, tele tervekkel, vágyakkal, hogy majd itthon is, aztán... Endoszkópiás tanulmányúton jártam Japánban és az Egyesült Államokban. Láttam, hogy működik a topon lévő egészségügyi ellátás. Hogyan épül fel egy endoszkópos helyiség, hogyan szervezik meg a munkát, hogyan menedzselik a betegeket, milyen a logisztika, hogyan fertőtlenítik az eszközöket, mi az egyes orvosok feladata, miként osztják be a munkát... Például sokkal jobban használják a nem orvosi munkaerőt, a szakképzett nővért, asszisztenst, ezek sok feladatot átvesznek az orvosoktól. Nálunk a klinikán a fiatal orvos méri a beteg vérnyomását, pulzusát, a lázlapon vezeti a testhőmérsékletet, a testsúly alakulását, az ürített vizelet mennyiségét... Ezt mindig a kezdő orvosok végzik, reggel nyolctól kilencig ez a fő feladatuk a klinikán. Kint egy szakképzett nővér ezt mind elvégzi. Ez részben megoldás lehetne itthon az orvoshiányra, ha az orvosnak tényleg orvosi feladatokat kéne ellátnia, csak ugye nálunk szakképzett nővérek nem nagyon akadnak. Tisztelet a ritka kivételnek. Aztán az eszközpark! A modern endoszkópon, vagy, ahogy ti hívjátok, a „nagykígyón" ma már mindenféle gombok vannak. Sokféle processzorukkal sok mindenre képesek. A daganat a gyomor

vagy a vastagbél nyálkahártya felszínén egyetlen sejtből indul. Ebből adódóan, ott először kicsit más színárnyalatú lesz a nyálkahártya, a hajszálérhálózat rajzolata is megváltozik. Ezt a hagyományos endoszkóp nem látja, de az új processzorok már olyan képalkotásra képesek, amellyel már észlelhetők a legkorábbi elváltozások is. Ez a cucc a fényt bizonyos hullámhosszakra bontja, a hullámhosszak más-más mélységig tudnak belemenni a bélfal, gyomorfal nyálkahártyájába. Egy másik processzor a visszavert fény analizálásából nyert infókat mutatja meg. Nyugat-Európában a kollégák ilyennel dolgoznak. Sokkal hamarabb észreveszik a kezdődő daganatot, amit a mi húsz évvel ezelőtti műszerezettségünkkel nem lehet kimutatni. Ez csak pénzkérdés, de hát ez nagyon régi történet Magyarországon. Itt az egészségügy egy *senkinek-nem-kell-ágazat*, nem hoz profitot, ezért a politika számára nem igazán fontos. A benne élők, vagyis az orvosok, a hálapénz miatt nem fognak az elhanyagolt rendszer ellen föllázadni, ezért aztán az aktuális kormány nem is költ rá sokat. Pedig régi közhely, hogy a sikeresebb gyógyítás – de különösen a megelőzés – komoly társadalmi és így anyagi haszonnal is járna. A vastagbélrákszűrést például ma már mindenütt csinálják a fejlett világban, csak nálunk nem, mert ehhez high-tech műszerezettség kellene, ami alkalmas a korai elváltozások felismerésére. Nekünk nemhogy ilyen műszerünk nincsen, de még odáig se jutottunk el, hogy a széklet-elemzésen alapuló szűrés rendesen elinduljon. A vastagbéldaganat ugyanis vérezhet, ekkor vér kerül a székletbe, olyan kis mennyiség, ami szabad szemmel nem látható, de bizonyos kémiai vizsgálatokkal kimutatható. Nálunk ez most indul, de nagyon nyögvenyelősen. Pedig vannak tájékozott emberek, akik tudják, hogy a családjukban volt daganatos megbetegedés, tehát nekik magasabb a rizikójuk, így jönnek, és kérik a szűrővizsgálatot.

Szóval hosszú ideig lelkes az ember, próbálkozik, de mivel mindenütt akadályokba ütközik, lassan belefásul, beleszürkül a meglévő gyakorlatba. Én is ezt veszem észre magamon. Biztos tapasztaltad te is, kimész külföldre, ott minden más, minden jó, az emberek vidámak, te is vidám vagy, aztán hazajössz, hogy na, akkor ezt mi is megtesszük, mi is úgy csináljuk, aztán a hazai realitás miatt lelohad a lelkesedésed. Persze most sem dolgozom kevesebbet, ugyanúgy végzem a dolgomat, a legjobb tudásom szerint, mint eddig, de nincsenek már olyan nagyratörő terveim, mint korábban. Meg aztán, a válásom kapcsán rájöttem, hogy régebben nem voltam eleget együtt a gyerekeimmel. És akkor jött a kompenzálás: most próbálok mindent bepótolni, többet lenni velük, intenzívebb kapcsolatot kialakítani. Mostanában sok energiát fektetek

ebbe, és úgy érzem, hogy többé-kevésbé sikerül is. Így az apai mivoltom fontosabb lett, mint a munkám. De a kettő nem üti egymást, pláne, hogy a válóperen megállapított hivatalos láthatási rend miatt könnyebben szervezhető a dolog. Amikor itt vannak a gyerekek, akkor csak rájuk fókuszálok, szemben azzal, amikor együtt éltünk. Hiába voltak itt, én leültem a számítógéphez, és dolgoztam...

Mintha magamat hallanám. Legidősebb fiam fél éves volt, amikor az anyjától elváltam. Második fiam hároméves. Harmadik házasságomból született lányom tizennyolc. A munkámat fontosabbnak tartottam náluk. Szüleim is így voltak ezzel.

Öröm? Persze, ad örömet a munkám, de a gyerekektől többet kapok. Nyaranta elviszem őket a tengerre, hazafelé meg szoktunk állni raftingolni. Azt ők is nagyon szeretik, meg én is. A dolog legszebb része, amikor a nyolc-tízméter magas sziklákról ugrálunk a vízbe. Lent robog a párolgó folyó, kétfelől magas hegyoldalak... Gyönyörű természeti környezet... Benne egy apa a fiaival...

Na, legutóbb megvolt a rafting, jövünk haza az autópályán, és nem is tudom, mi váltotta ki, a középső fiam a legérzelemdúsabb, egyszer csak odaszól nekem: apa, te nagyon jó apa vagy... És akkor kész. Ezt az örömet nehéz fokozni. De még folytatta. Ha öreg leszel, mondta, én is elviszlek téged a tengerpartra. Hawaii-ra viszlek majd! És akkor még én fokoztam. Bekapcsoltam a telefonom hangfelvevőjét. Így is elmondod? Elmondta. És ha beszarok majd, kérdeztem, akkor pelenkázni is fogsz? Azt mondta, igen, vállalja.

Ilyen örömből azért már van egy pár. A választ már te is átélted... A fiúk az anyjuk pártjára álltak, engem hibáztattak, haragudtak rám. Ma már örömmel jönnek hozzám, és ez ebben a nehéz szituációban már önmagában is pozitív jelzés. Apa, mikor megyünk ide, mikor megyünk oda, mikor csináljuk ezt és ezt...? Látszik, hogy élvezik az együttléteinket... A közös játék is más értelmet nyert. Régebben, nem is tudom... Nem volt ilyen intenzív a kapcsolatunk. Úgy látszik, tényleg el kell veszítenünk valamit ahhoz, hogy rájöjjünk, mennyire fontos...

Mindegyik fiam sportol. Áron a minap első lett squasban a diákolimpián. Onnan tudom, hogy fejlődik – vagy én vagyok egyre rosszabb –, hogy fél éve még egy szinten álltunk, de egy hete, amikor megint játszottunk, már esélyem nem volt ellene. Béla kajakozott, most ez a *street work out* érdekli, a fizikai fitnesz. Sok játszótéren látni már a hozzá való cuccot. Különböző magasságban elhelyezett rudakat. Saját-

testsúlyos edzésre jók. Húzódzkodás, kinyomás. A cél a *muscle up*, amikor ugyanazzal a lendülettel, amivel felhúzod, egyúttal ki is nyomod magad a rúdon. Kurva nehéz. Vagy a *planche*, a támaszmérleg, amikor a tested párhuzamos a talajjal, de csak a karod támasztja, a lábad nincs a földön. Technikailag olyan nehéz elemei vannak, mint, mondjuk, a zászló. Van egy függőleges rúd, megfogod, és vízszintesen kinyomod rajta a testedet, mintha te volnál a lobogó. Nem versenysport, de fantasztikusan izmos testet csinál. Béla nagyon tudatosan, naponta edz. Reggelire annyit eszik, mint én ebédre. Miklós fiam kosarazik.

Dani, a legkisebb, úszik és kungfuedzésre jár.

Én kiskoromban úsztam, alsó tagozat. A Szegedi Sportuszodába, a SZUE-ba jártam edzésre, nyertem érmeket... Nem voltam egy mindenre elszánt sportoló, de jó szórakozásnak tartottam az úszást, jó volt a társaság, a környezet... Akkor még nem volt sátor a nyitott medence fölött, télen gőzölgött a víz... Ami azért is jó volt, mert az ötvenméteres medence közepén már olyan nagy volt a pára, hogy odáig nem látott az edző a partról, így tizenöt méter után abba lehetett hagyni az úszást, lehetett susmusolni. Egy idő után tudtuk, hogy most már vissza kell fordulni, mintha leúsztuk volna a távot, és már visszafelé jönnénk. Nem kellett elmenni a falig...

Erről van szó pedig: elmenni a falig. És azon is túl...

Nyáron tele volt az uszoda, mindenki minket nézett: ott jönnek az úszók... Szolnokon is a strandon voltunk egész nap, mindenki ismert minket, úszókat, nagy királyok voltunk... Otthon kaptam két forintot, hogy busszal menjek edzésre. Az első fagyizónál elköltöttem, aztán gyalogoltam, vagy lógtam a buszon. Akkor még lehetett, hátul, elkerítve ült az ülőkalauz, nem tudott elkapni. Nyolcadikos koromban átigazoltam a vízilabdázókhoz, de aztán valahogy annak is vége lett. Az úszás megmaradt hobby szinten. Fociztam is, meg sokat jártam teniszezni. A szolnoki tüdőkórház a Zagyvaparton volt, gyönyörű, zöld kertjében egy salakos teniszpálya. Apám elintézte, hogy odajárhassunk... Stomil ütővel játszottam, olcsón vettem a városszéli lengyel piacon, de aztán mégis megadtam az árát. Itt a piros, hol a piros? Ismerted? Na, gondoltam, hiszen ez könnyű... Hát, nagyon megszívattak. Ott hagytam az összes zsebpénzemet... De legalább tanultam belőle. Az ember mindenből tanul.

Ez is jó végszó volna, hogy fordítsunk a témán. Fordítok is. Bár nem arra, amerre szeretném.

Hol tanultam ultizni? Jártunk úszóversenyekre. Egy lassú ROBUR-ral zötyögtünk a hosszú utakon... Meg a strandon is játszottunk. Reggel edzés, délután edzés, a kettő között fociztunk, és ha elfáradtunk, leültünk kártyázni. Néztük az öregeket, hogy ultiznak, de mi nem azt játszottuk. Nálunk a fájer ment, már nem is emlékszem a szabályaira, meg a sima hatvanhat és a huszonegy. Pénzre játszottunk... Amikor aztán itt Szegeden csatlakoztam a mostani partink résztvevőihez, mindjárt éreztem, hogy kevés az ultitudásom. Kicsit föl kellett szívnom magam. Egyébként mindig szerettem kártyázni. A családi nyaralásokon a kempingben esténként ment a kanaszta, a römi, ami egészen más, de mégiscsak gondolkodtató játék. Talán a nagyapám mutatta először a magyar kártyát...

Na most! Ne kerülgessük tovább a forró kását!

Mit csinálnék másképp, ha tehetném?

Az a sötét szem, a barátom kék szeme, most még jobban elsötétül.

A magánéletemet talán... Láttam, hogy a gyerekekre milyen hatással van egy megromlott kapcsolat meg a válás. De hogy miként csináltam volna másként..., azt kevésbé tudom. Ha megromlik egy kapcsolat, akkor egy harmadik már mindenképpen könnyen beférkőzik. Nem tudom, hogy fogsz erről írni.

Én se tudom még. Gábor a barátom. Nem szeretném kellemetlen helyzetbe hozni, a „szükségesnél nagyobb" fájdalmat okozni neki.

< TÖRÖLT BEKEZDÉS >

Gábor itt elmondta a házassága megromlásának és a válásának történetét, de a közléséhez később nem járult hozzá. Mondhatni, cenzúrázta a szöveget. Az elmúlt fél évszázad során néhányszor megtörtént, hogy némely szerkesztőm a „hatalom nevében" kihúzott néhány mondatot vagy törölt egy-két szót a dolgozataimból, anélkül persze, hogy a csonkítást megbeszélte volna velem. Őrjöngtem olyankor, pedig hálás is lehettem volna „humánus" cenzori eljárásukért. Megkíméltek attól, hogy meggyőződésemet feladva beleegyezzek a csonkításba, vagy ellenkezőleg, megtiltsam a csonkolt szöveg megjelenését. A

mostani helyzet bonyolultabb. Most a barátom a cenzor. „Mások megbántását mindenképp szeretném elkerülni, így bizonyos részeket kihúztam" – írta nekem, amikor kisebb-nagyobb, számára fontos javításokkal és az inkriminált szövegrészek törlésével visszaküldte a róla szóló fejezetet. Sajnálom. Elsősorban nem is az elbeszéléséből így kimaradó „tények" hiányoznak innen (ráadásul ezeket a tényeket, a „fél város" ismeri), hanem a lenyomatuk. Az érzés, amit az olvasóban kelthettek volna. Az empátia, amely bennem mindig felébred a számomra ismeretlen „hősök" kényes vagy gyönge vonásainak felismerésekor.

Az én négy gyerekemet négy asszony adta nekem. Igaz, hogy nem „párhuzamos kapcsolatokból" születtek, mégse volt könnyű őket „egy kalap alá hozni". Igaz, hogy az anyák nem lehettek féltékenyek egymásra, mert egyikkel se éltem már együtt, mikor a másik „feltűnt a színen" – vagy éppen ez a „felbukkanás" vezetett váláshoz. „Ha megromlik egy kapcsolat, akkor egy harmadik már mindenképpen könnyen beférkőzik" – *mondja Gábor. Az én esetemben se „megromlásról" se „beférkőzésről" nem volt szó.* Rólam *volt szó. Az én kalandvágyamról, bizonytalan önismeretemről, homályos vágyaimról. Volt olyan házasságom, amelyben voltak „szeretőim". Próbáltam a dolgot titokban tartani, néhányszor sikerült is. Van tehát tapasztalatom a „témával" kapcsolatban. Nem problémátlan dolog egyszerre két nőt szeretni, de az igazi gondot mindig a saját magunkkal való együttélés jelenti. Tényleg ez vagyok én? Ilyen vagyok?*

Az jut eszembe, amit az idősebbik fiam felesége mondott, amikor a harmadik feleségemtől elváltam. Mind a két fiam megszerette az utánuk született lányom édesanyját, kedvelték őt a feleségek is. Finoman szólva erősen nehezteltek rám, amikor megtudták, hogy elválunk, mert én halálosan beleszerettem a mostani feleségembe. De főleg ez a menyem volt kiakadva. Azt mondta nekem: „Aki elválik, az egy pöcs!" Hat évvel később ők is elváltak. Akkor emlékeztettem őt az inkriminált mondatára. Dacosan megvonta a vállát. „Nem én akartam elválni, hanem a te *fiad!" – *vágta a képembe, villogó szemmel. Pedig neki is meg kellett tapasztalnia, mit jelent, ha egy házasság „megromlik". Ha a vágyaink erősebbek lesznek a szeretetnél, felelősségérzetnél. Nagyanyáink idején nem volt divatban a válás. Ők inkább vállalták házaskapcsolataik kihűlését, elszürkülését, mintsem a „botrányt", az Isten ellen való vétket. De nem csak a „jó erkölcs" nevében tartottak ki egymás mellett, legalább annyira egzisztenciális okokból is. Kockázatos volt felporciózni a nehezen megszerzett családi javakat. Az életet „újrakezdeni" is nehezebb volt, mint manapság – bár most se könnyű. Azután meg, akár a nagyszüleink, akár – uram bocsá' – a szüleink életére pillantva továbbra is súlyos marad a kérdés, mivel szolgálhatták jobban a mi boldogságunkat? Azzal-e, ha együtt maradtak a kihűlt kapcsolatban, vagy azzal, ha hajlamaikat követve megpróbálták megtalálni azt a személyt, aki mellett teljesebb életet reméltek. Nincsenek receptek. Nincs „Vezércsillag az üdv*

útján", amely mindannyiunk útját egyként bevilágítaná. Talán a megértés vágya, az igyekezet és a tolerancia. Ezt szolgálja ez a disznóság is, hogy kiszolgáltatom itt a barátaimat – és magamat is.

Talán a munkában is másként csinálnék bizonyos dolgokat. Viszonylag korán ki akartam menni dolgozni külföldre. Már végzés után kacsingattam az Egyesült Államok felé, de akkor még a magyar diplomát nem ismerték el nyugaton, gyakorlatilag újból kellett volna kezdenem az egyetemet, legalábbis mindenből levizsgázni, aztán az orvoslást is az alapoktól kezdeni, ezért ezt egy idő után feladtam. Talán kár volt... Voltak olyan időszakom a szakmában, amikor az akkori főnökömmel kicsit összezörrentünk, és akkor egy időre úgymond partvonalon kívül kerültem. Nem volt szerencsés eset, és tulajdonképpen nem is volt igazam. Nagyon hierarchikus az egészségügy felépítése, ez azt jelenti, hogy fiatalként valaki mellé, vagy mondjuk így: alá vagy osztva. Tőle tanulsz, az érdemi munka később is az övé, a kulimunkát te csinálod. Én ezt egy idő után kezdtem rosszul viselni. Pedig jóban voltunk, csak tíz évvel volt idősebb nálam, együtt jártunk kongresszusokra. Barcelonába például úgy mentünk, hogy vittük a barátnőinket is. Üdültünk a tengerparton, és ha a kongresszuson érdekes előadás volt, bementünk meghallgatni. Aztán egy reggel, már itthon, a klinikán, ügyelet után, amikor amúgy is nyűgösebb kicsit az ember, valamit beszóltam neki. A konkrétumra már nem is emlékszem. Utána elnézést kértem tőle, de a dolog akkor már menthetetlen volt. A mai napig nem bocsátott meg nekem. Talán szerencsésebb lett volna, ha akkor fogom magam, és kimegyek Nyugatra. De nem mentem. Utólag ezért kicsit megalkuvónak tekintem magamat. A feleségem is mondta gyakran, hogy menjünk. Ő fogorvos, és Angliában nagyon keresték a fogorvosokat... De akkor azért nem mentünk, mert itthon én már „lettem valaki", és kint leginkább csak olyan helyre fogadták a magyar orvosokat, ahová a helybeliek nem szívesen mentek... Kistelepülés, kulimunka, rutinmunka. Nyilván az itthoninak többszöröse lett volna a kereseti lehetőség, de eldugott, kis helyeken, és akkor ez már nekem nem jelentett kihívást. Pénzügyi gondom itthon sosem volt. Olyan helyre pedig, mint egy külföldi egyetem, nem lett volna esélyem bejutni... Bár lehet, hogy ha az ember ezért jobban megharcol, tudom is én, kimegy, látja, hogyan működnek a dolgok, jobban tud mozogni, akkor elérte volna, amit akar... Mindenesetre ez egy „kimaradt az életemből" című történet.

Visszatérve még egy percre a főnökömmel való összetűzésemre. Ma már bánom az egészet, mert nem volt rossz ember, és alapjában véve nem volt rossz főnök. Nekem meg annyi minden összejött akkoriban – a magánéleti problémáimra gondolok –, hogy valahogy kiszaladtak belőlem azok a rossz mondatok. Tulajdonképpen nem is csak rajtunk múlott ez, nem a személyeken, hanem a rendszeren. Hogy akkor még olyan igazságtalanul szigorú volt az alá-fölérendeltségi viszony. Ma már nem egészen így van. Lazult a hierarchikus viszony. Én például, főnökként, sokkal jobban próbálom menedzselni a hozzám beosztott fiatal kollégákat. Ez a te dolgod, te csináld, ebből neked lesz publikációd, előadásod, ez a te sikered... Próbál az ember háttérben maradni. Abban viszont szerencsém volt, hogy a Nagyfőnök mellém állt abban a konfliktusban, nem hagyta, hogy kikerüljek az egyetemről, a klinikáról. Később, a nagydoktorim védése után beszélgettünk kicsit. Azt mondta, az a bizonyos eset minden tekintetben hátráltatott engem, de annál nagyszerűbb, hogy mégis elértem, amit el kellett érjek. És gratulált.

Kötelesség, haza? Erről részben már beszéltünk, nem? Mit mondjak még? A Himnusz és a Szózat szövege soha nem nyerte el igazán a tetszésemet. „Itt élned, halnod kell" – ezt nem tudom elfogadni. Ha adódik egy fejlődési, kiteljesedési lehetőség, nem tartom kizártnak, hogy az ember elmenjen külföldre, és ott éljen. Nem tudok magasztos dolgokat mondani a hazáról. Nem, nem is... nem foglalkoztat. A katonaságnál is ara törekedtem, hogy mindenáron megússzam, mert el nem tudom képzelni, hogy én fegyvert fogjak, lőjek, harcoljak... Gyakoroljam, hogy egyszer majd hadba küldhessenek, ahol erőszakos cselekményeket kell megvalósítanom...? Azt se tudom elfogadni, hogy sok gépkocsi rendszáma mellett ott a „Nagymagyarország" térkép. Ez tovatűnt, elmúlt, nem fog visszajönni. Semmi értelme nincs, ahogy a soviniszta hangvételű szólamoknak sem. Európaiak vagyunk, voltaképpen határok nélkül.

Itt muszáj megint közbe szólnom, hogy jelezzem, magam is hasonlóképen érzek és gondolkodom a hazával (és Európával) kapcsolatban. Számomra a haza elsősorban a nyelvet jelenti. Arany János és Petri György nyelvét. Ebben otthon érzem magam – az időben is. Érzem, hogy rokonaim *beszélték és beszélik a magyart. De ha olyan tehetséges volnék, mint mondjuk Joseph Conrad,* aki ukrajnai születésű lengyel *(sic!) létére lett – emigránsként – meghatározó szerzője az angolszász irodalomnak*[1]*, nyilván otthon érezném magam angol*

[1] Ugyanakkor a Canterbury-i temetőben lévő nyughelyén a *lengyel* nevét vésték a kőbe.

nyelvterületeken is – ma már, *amikor bizonyos területeken újabban erősödnek ugyan a nemzetállamok fontosságának „hazafias" szólamai, de én ennek ellenére azt gondolom – ahogy apám tanította –, hogy elsősorban a Föld polgárának születtem, s csak azután magyarnak. Ez pedig azt jelenti, hogy ha képességeimet a szülőföldemen kívül jobban tudom kifejteni, a közösség és a magam boldogulását egyaránt jobban szolgálhatom másutt, akkor el kell hagyjam e „lángoktól ölelt" országot. Megtenném, mégpedig falrengető megrázkódtatás nélkül. Ugyanakkor érzek némi (homályos) felelősséget a hazám, nemzetem iránt. Amikor elhagytam a színészi pályát, volt egy kis lelkifurdalásom amiatt, hogy nem használom, nem kamatoztatom mindazt az ismeretet és szaktudást, amit az állam – honfitársaim adóforintjai révén – biztosított a számomra. Ma már ez a kérdés általános szinten megoldódni látszik. Az orvosképzésben részt vevőknek például alá kell írniuk, hogy ha elhagyják az országot, a képzésükre fordított összeget – vagy annak bizonyos hányadát – vissza kell fizetniük.*

A család és az orvosi munka mellett van egy harmadik dolog, ami mostanában foglalkoztat. Tulajdonképpen évek óta megvan. Hogy is fogalmazzak... Egyedül elmenni valahova, és gyökeresen mást csinálni... Elgondolkozni az élet rendjén. Fa Nándort nézegettem a minap, egyedül elmenni egy vitorlással hosszabb időre, mint ő... Vagy az El Caminót teljesíteni? Ez még nem zárult be, ahogy az előző sem. Elmenni egy távoli szigetre, bennszülötteket gyógyítani. Fél évre Ausztráliába vagy Indonéziába költözni, ott éldegélni egy kicsit, megismeri az ottani embereket, a helyi kultúrát... Gyökeresen mást csinálni, mint amiben most benne vagyok. De a gyerekek hiánya visszafog. Új-Zéland, Ausztrália, Polinézia – vágyálom marad.

Hányadik lettem az úszóversenyen? Hetedik. Pedig több szenior verseny is volt, amit megnyertem korábban. Ez a gyulai, ahol most voltunk, ez a legrangosabb. Országos bajnokság, ide mindenfelől jönnek, olimpiai bajnokok is vannak köztük, akik még ma is rendszeresen, naponta edzenek. Egyrészt erős a technikai tudásuk, másrészt még ma is dolgoznak is rajta. Nagyon jó buli volt, találkoztam egy-két ismerőssel, van egy velem egyidős ügyvéd, szintén úszott annakidején, és most a lánya úgy gondolta, apát benevezem az úszóversenyre. Velük indultam váltóban. Ott negyedikek lettünk. Ami még nagyobb élmény: volt egy családi váltó is. Én a legkisebb fiammal mentem, anyukája is ott volt, de négy fő kellett a csapatba. Séta közben megláttam egy hat év körüli kislányt, kölcsönkértem a mamájától, így lett ki a csapat. Általában sportos családok indultak, fiatal szülők tizenhatéves gyerekeikkel,

ellenük esélyünk nem volt a győzelemre, de a mi csapatunk kiskölykei hatalmas tapsviharban teljesítették a távot, a végén érmet is kaptak...

Hát így.
Ennyi.

A Bábel című kötet az Ünnepi Könyvhétre jelenik meg a Noran Libro Kiadónál.